

STANJE U UZGOJU SLATKOVODNE RIBE U GODINI 1999. TE PLAN PROIZVODNJE ZA GODINU 2000.

Z. Homen, I. Jahutka

Sažetak

Jedna od aktivnosti Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, Uprave ribarstva i poljoprivrede Mediterana, konkretno Odjela slatkovodnog ribarstva, jest i praćenje stanja u uzgoju slatkovodne ribe. Cilj je ovoga rada prikazati stanje u uzgoju slatkovodne ribe u godini 1999. te plan proizvodnje za godinu 2000., da se tako dobije iscrpan uvid u sadašnje stanje u uzgoju slatkovodne ribe i usmjerenost kretanja te proizvodnje. S tim u vezi uzgajivačima slatkovodne ribe poslan je »Upitnik za praćenje stanja u uzgoju slatkovodne ribe«. Obradeni su podaci s 22 toplovodna (ciprinidna) ribnjačarstva i 13 hladnovodnih (salmonidnih) ribogojilišta. Od toga je za dva ribogojilišta provedena procjena stanja jer nisu dostavila traženi upitnik, odnosno tražene podatke.

U ovom su radu prikazani podaci o broju zaposlenika na uzgajalištima i o njihovoj kvalifikaciji, ostvarenoj proizvodnji i raspodjeli proizvedene slatkovodne ribe, o površinama na kojima se proizvodilo u uzgajalištima te o ostvarenim prinosima, potrošenoj hrani i sirovinama, uporabljenim alatima i isplaćenim novčanim poticajima. Također su izneseni i problemi ove gospodarske grane.

Što se tiče broja zaposlenika u uzgajalištima slatkovodne ribe, zabilježen je lagani pad u odnosu na godinu 1998. Broj zaposlenih bio je godine 1999. ukupno 655, odnosno 555 u toplovodnim ribnjačarstvima i 100 u hladnovodnim ribogojilištima. Kvalifikacija zaposlenih u godini 1999. pokazuje da je najviše nekvalificiranih djelatnika, a najmanje je VKV-radnika.

Ukupna proizvodnja slatkovodne ribe u promatranjoj 1999. godini bila je 6.185,51 tona: 5.592,52 tone toplovodnih vrsta riba i 592,99 tona hladnovodnih vrsta riba. U usporedbi s godinom 1998. proizvodnja je smanjena 4,89%.

Plan je proizvodnje za godinu 2000. 22,15% veći odnosno planira se proizvesti 7.945,43 tone slatkovodne ribe, od toga 7.173,33 tone toplovodnih

Mr. sc. Zlatko Homen, Irena Jahutka, dipl. ing.; Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Uprava ribarstva i poljoprivrede Mediterana, Ulica grada Vukovara 78, 10000 Zagreb, tel. 01/610-62-08, faks 01/610-92-08

vrsta i 772,10 tona hladnovodnih vrsta. U objema godinama i dalje je najznačajnija i dominantna proizvodnja šarana.

Proizvedena slatkovodna riba raspodijeljena je na sljedeći način. Najviše proizvedene ribe plasirano je na tržište veleprodajom (48,51%), zatim dolazi riba koja je uporabljena za reprodukciju (nasad) 40,25%, za maloprodaju 4,39%, te za vlastitu potrošnju (športski ribolov) 2,04%. Gubitci u proizvodnji koji su nastali zbog bolesti ili zbog drugih čimbenika iznosili su 4,81% ukupne proizvodnje.

Ukupne površine uzgajališta iznosile su u godini 1999. 11.921,06 ha, a proizvodne površine 9.782 ha. U odnosu na godinu 1998. smanjenje ukupnih površina iznosi 5,84%, dok su proizvodne površine povećane 0,94%.

Stavljajući u odnos proizvodne površine i ostvarenu proizvodnju u godini 1999., dobije se prosječni prinos na toplovodnim uzgajalištima koji iznosi 632,63 kg/ha. Dakako, kako smo naglasili, ovdje se radi o prosječnom prinosu, a, prema dostavljenim podacima, neka su ribnjačarstva ostvarila prinos koji osigurava rentabilnu proizvodnju, odnosno proizvodnju više od 1.000 kg/ha. U pastrvskim ribnjacima prosječni je prinos bio 133,17 t/ha.

U godini 1999. potrošeno je 13.501,93 tone hrane za ribe: 12.553,13 tona u toplovodnim ribnjačarstvima i 948,81 tona u hladnovodnim ribogojilištima. Naravno, i dalje je u prehrani toplovodnih riba najzastupljeniji kukuruz. Što se tiče potroška raznih sirovina, ukupno ih je potrošeno 2.690,21 tona.

Od osnovnih sredstava u godini 1999. ribnjačarstva i ribogojilišta imala su 218 čamaca, 74 izvanbrodska motora, 121 mrežu za izlov, 57 sačmarica. Kao pomoćna sredstva spominjemo podmetače (sak, meredov), posude za prijenos ribe (kible), pumpe, sortirnice za ribu i ostalo.

Ribe iz toplovodnih ribnjaka prodavane su i na domaćem i na inozemnom tržištu, dok su pastrve prodavane isključivo na domaćem tržištu. Ukupna realizacija na tržištu slatkovodne ribe iznosila je godine 1999. 40.000.000,00 kuna.

Kao jedna od mjera za unapređivanje ribarstva i akvakulture općenito jesu poticaji za proizvodnju slatkovodne ribe. Na temelju Zakona o novčanim poticajima u poljoprivredi i ribarstvu tijekom godine 1999. isplaćeni su novčani poticaji za uzgoj slatkovodne ribe u iznosu od 10.812.895,44 kuna, što je porast od 56,01% u odnosu na godinu 1998.

Ključne riječi: toplovodna ribnjačarstva, hladnovodna ribogojilišta, ukupna proizvodnja ribe, novčani poticaji

UVOD

U svojoj dugogodišnjoj tradiciji ribarstvo općenito pa tako i uzgoj slatkovodne ribe u Republici Hrvatskoj u tijeku posljednjih desetak godina prolazi kroz duboke i sveobuhvatne promjene. O stanju u ribarstvu dovoljno govori i podatak da se na području Republike Hrvatske u posljednjih 80 godina nije vodila nikakva ribolovna statistika (ni na moru ni na slatkim vodama) kao temeljni podatak za ozbiljno i racionalno gospodarenje biološkim bogatstvima. Podatke o uzgoju slatkovodne ribe do sada je vodio samo ovlaštenu Zavod za statistiku. Ustrojstvom Odjela slatkovodnog ribarstva u Upravi ribarstva i poljoprivrede Mediterana (prvotno Uprava ribarstva) pri Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva, jedna od aktivnosti jest i praćenje stanja uzgoja slatkovodne ribe. S tim u vezi uzgajivačima slatkovodne ribe jednom na godinu upućujemo »Upitnik za praćenje stanja u uzgoju slatkovodne ribe«. Svrha je bila utvrditi stanje u uzgoju slatkovodne ribe. Takvi su podaci potrebni da bi se dobio uvid u stanje uzgoja slatkovodne ribe, a, sukladno tome, da bi se mogle poduzimati i određene mjere radi unapređenja uzgoja riba.

U daljnjem tekstu bit će prikazani podaci iz 22 toplovodna (ciprinidna) ribnjačarstva i 13 hladnovodnih (salmonidnih) ribogojilišta. Od toga je za dva ribogojilišta provedena procjena stanja jer nisu dostavila tražene upitnike, odnosno tražene podatke.

ZAPOSLENICI

Spomenuli smo činjenicu da su u sadašnjoj teškoj situaciji nezaposlenosti, napose u ruralnim dijelovima Hrvatske, uzgajališta slatkovodne ribe jedna od rijetkih mogućnosti zapošljavanja na tim područjima.

Rezultati dostavljenih upitnika pokazuju da je na uzgajalištima slatkovodne ribe zaposleno ukupno 655 radnika, od toga 555 zaposlenih u toplovodnim ribnjačarstvima i 100 zaposlenih u hladnovodnim ribogojilištima. U odnosu na godinu 1998. to je smanjenje od 0,02%, kada je bilo zaposleno 667 radnika (Homen i sur., 1999.). Postotak je smanjenja broja zaposlenih i veći uzme li se u obzir da je u prošlogodišnjem izvješću za godinu 1998. obrađeno 29 uzgajališta, a u ovogodišnjem za godinu 1999. 38 uzgajališta slatkovodne ribe.

Gledajući zaposlene djelatnike prema njihovoj kvalifikaciji, vidljiv je najveći broj nekvalificiranih djelatnika koji u ukupnom udjelu zaposlenih sudjeluje s 33,74%. Osim toga, velik je udio i kvalificiranih radnika (15,72%). Najmanji postotak, odnosno najmanji je broj VKV-radnika. Radnika s visokom i višom stručnom spremom ima 8,40%, što smatramo zadovoljavajućim postotkom zbog toga što takvi visokokvalificirani radnici moraju primijeniti svoje stečeno stručno znanje u poboljšavanju uzgoja slatkovodne ribe.

Tablica 1. Kvalifikacija i broj djelatnika zaposlenih u ribnjačarstvima i ribogojilištima u godini 1999.

Table 1 Qualification and number of employees in fish-farming and hatcheries in 1999

Opis	Broj radnika		
	Ribnjačarstva	Ribogojilišta	Ukupno
VSS	30	6	36
VŠS	17	2	19
SSS	87	30	117
NSS	63	7	70
VKV	4	1	5
KV	87	16	103
PKV	83	1	84
NKV	184	37	221
Ukupno	555	100	655

UKUPNA PROIZVODNJA SLATKOVODNE RIBE I NJEZINA RASPODJELA

Proizvodnja slatkovodne ribe

U godini 1999. u Republici Hrvatskoj proizvedena je 6.185,51 tona slatkovodne ribe, od toga je 5.592,52 tone toplovodnih vrsta ribe i 592,99 tona hladnovodnih vrsta ribe. U odnosu na godinu 1998. proizvodnja je nešto smanjena, i to 4,89%. Takav je podatak i očekivan samom činjenicom da je u ljetnim mjesecima bio prisutan nedostatak vode koji je smanjio proizvodnju, a da ne spominjemo i druge probleme u proizvodnji, koje ćemo obraditi u tekstu, a koji znatno utječu na smanjenje proizvodnje. Najviše se u odnosu na godinu 1998. smanjila proizvodnja štuke (70,04%).

Šaran je i dalje najzastupljenija vrsta u uzgoju slatkovodne ribe, i to sa 71,57%, slijede biljožderne vrste riba s 14,46%, zatim pastrva s 9,59%, te sve ostale vrste riba s 4,00%. U proizvodnji ostalih vrsta riba najveći udio i dalje ima proizvodnja soma 1,37% ukupne proizvodnje slatkovodne ribe.

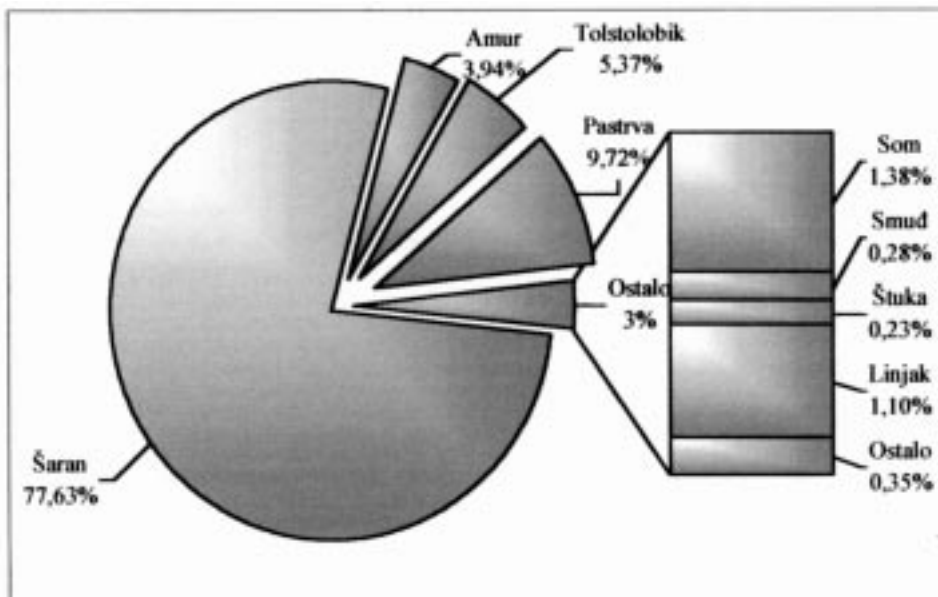
Plan je proizvodnje slatkovodne ribe za godinu 2000. 22,15% veći u odnosu na godinu 1999., odnosno planira se proizvesti 7.945,43 tone slatkovodne ribe; od toga 7.173,33 tone toplovodnih vrsta riba i 772,10 tona hladnovodnih vrsta riba. Porast ukupne proizvodnje, dakle i mlada i konzumne ribe, predviđa se za sve vrste riba, osim za amura za kojeg se ipak predviđa dosta veliki porast proizvodnje — 86,95% u odnosu na godinu 1999. za dvogodišnji mlad.

Struktura proizvodnje slatkovodne ribe koja se predviđa za godinu 2000. nešto je drukčija od one u godini 1999. I dalje se očekuje najveća proizvodnja,

Tablica 2. Proizvodnja slatkovodne ribe po kategorijama i vrstama u godini 1999.

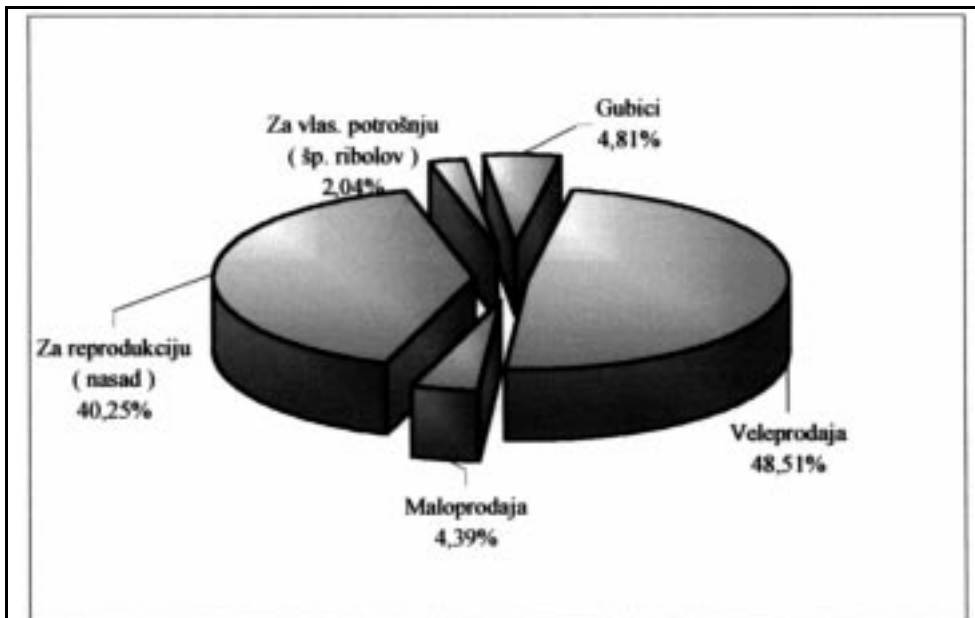
Table 2 Fresh-water fish production according to categorisations and species in 1999

VRSTA RIBA	Proizvedena slatkovodna riba (t)		
	Mlad	Konzumska riba	Ukupno
šaran	2.009,51	2.417,63	4.427,14
amur	67,60	303,49	371,09
tolstolobik	27,42	496,27	523,69
som	29,49	54,96	84,45
smud	3,22	8,98	12,20
štuka	3,60	3,98	7,58
linjak	17,10	4,63	21,73
pastrva	49,70	543,29	592,99
Ostalo	68,74	75,90	144,64
Ukupno	2.276,38	3.909,13	6.185,51

Grafikon 1. Planirana zastupljenost pojedinih vrsta slatkovodne ribe za godinu 2000.

Graph 1 Planned representation of some fresh-water fish species for the year 2000

Grafikon 2. Raspodjela proizvedene slatkovodne ribe u godini 1999.
Graph 2 Distribution of produced fresh-water fish in 1999

pa, prema tome, i najveći udio šarana, i to sa 77,63%, sljedeći najveći postotak predviđa se za proizvodnju pastrva 9,72% (ne kao godine 1999., kada su druge po zastupljenosti bile biljožderne vrste riba), zatim biljožderne vrste riba sa 9,31%, te sve ostale vrste riba sa smanjenim postotkom udjela u odnosu na godinu 1999. sa 3,00%. I za godinu 2000. u proizvodnji ostalih vrsta riba predviđa se najveća proizvodnja soma — 1,35%, ali i predviđena proizvodnja linjaka ne odskake daleko od proizvodnje soma i njegova planirana proizvodnja iznosi 1,10%.

Raspodjela proizvedene slatkovodne ribe

Veleprodajom je tijekom godine 1999. na tržište plasirano 2.514,49 t proizvedene slatkovodne ribe, maloprodajom 227,61 t, za daljnju reprodukciju (nasad) 2.086,18 t, te za vlastitu potrošnju (športski ribolov) 105,82 t. Gubitci koji su nastali u proizvodnji bili su u promatranoj godini 249,47 t. Mišljenja smo da će udio proizvedene slatkovodne ribe u športskom ribolovu u sljedećim godinama znatno porasti jer proizvođači slatkovodne ribe sve više planiraju takav način plasmana uzgojene ribe.

POVRŠINE RIBNJAKA I PRINOSI RIBE PO JEDINICI POVRŠINE

Površine ribnjaka slatkovodne ribe

Kolika je važnost ribnjaka kao uzgajališta slatkovodne ribe govori i činjenica da ona s 0,21% sudjeluju u površini kopnenog dijela Republike Hrvatske, odnosno čine 0,13% ukupne površine Republike Hrvatske. Još je veća važnost u činjenici da je riječ uglavnom o poljoprivrednom zemljištu koje nije pogodno ni za jednu drugu poljoprivrednu proizvodnju pa bi tako ostalo neiskorišteno odnosno neobrađeno.

Tablica 3. Površine ribnjaka slatkovodne ribe u godini 1999.

Table 3 Surface of fresh-water fish piscinae in 1999

Vrsta ribnjaka	Proizvodna površina		Ukupno
	Hladnovodni ribnjaci (m ²)	Toplovodni ribnjaci (ha)	
matičnjaci	2.911,00	41,32	41,61
mrjestilišta	1.236,00	29,30	29,42
rastilišta	5.569,50	343,28	343,84
mladičnjaci	972,00	2.068,30	2.068,40
zimovnici	0,00	67,20	67,20
uzgajališta za konzumnu ribu	39.726,00	7.324,69	7.328,66
Ukupna proizvodna površina	50.414,50	9.874,09	9.879,13
Ukupna površina	57.756,00	11.915,29	11.921,06

Slatkovodna riba tijekom godine 1999. proizvodila se na 11.921,06 ha ukupnih površina. Ukupne površine toplovodnih ribnjačarstva iznosile su 11,915,20 ha, a hladnovodnih ribogojilišta 57.756,00 m².

Što se tiče proizvodnih površina koje su činile 82,87% ukupnih površina odnosno 9.879,13 ha, na toplovodna ribnjačarstva otpada 9.874,09 ha, a na hladnovodna ribogojilišta 50.414,50 m².

U odnosu na godinu 1998. ukupna je površina uzgajališta smanjena 5,84%, ali su proizvodne površine povećane neznatnih 0,94%.

Najveći udio u strukturi proizvodnih površina otpada, naravno, na dijelove uzgajališta za uzgoj konzumne ribe, i to 73,99%, zatim po zastupljenosti dolaze mladičnjaci koji služe za drugu fazu uzgoja mlada s 21,10%, rastilišta 3,48%, zimovnici (samo na ribnjačarstvima) s 0,69%, matičnjaci 0,44% i na kraju po zastupljenosti dolaze mrjestilišta 0,31%.

Prinosi po jedinici površine

Stavljajući u odnos proizvodne površine ribnjačarstava i ostvarenu proizvodnju u njima u godini 1999. dolazi se do broja 632,63 kg/ha. Taj broj označuje prinos po jedinici površine koji su ostvarili uzgajivači slatkovodne–toplovodne ribe. Ne mora se posebno isticati da je takav ostvareni prinos daleko ispod onoga prinosa koji bi se trebao ostvariti u ribnjačarstvima da bi se osigurala rentabilna proizvodnja. Dakako, potrebno je naglasiti da je prinos koji osigurava rentabilnu proizvodnju, a to je više od 1.000 kg/ha, ostvarilo nekoliko ribnjačarstava, a i sam trend povećanja prinosa po jedinici površine stalno je prisutan. U hladnovodnim uzgajalištima prinos po jedinici površine bio je 133,10 t/ha.

Kod izračuna prinosa kao jedan od parametara uzima se i količina proizvedene ribe. Važno je istaknuti da se radi o ukupno proizvedenoj količini ribe, dakle, o jednogodišnjoj i dvogodišnjoj ribi (39,82%) koja se rabi za daljnji uzgoj, odnosno ne služi za prodaju, pa se samim tim od njih i ne ostvaruje prihod, te o konzumnoj ribi (60,18%), odnosno ribe u dobi od tri godine koja se prodaje na tržište i ostvaruje se prihod.

POTROŠENA HRANA I SIROVINE

Hrana

Na uzgajalištima slatkovodne ribe potrošene su 13.501,93 tone hrane za ribu. U toplovodnim uzgajalištima potrošeno je 12.553,13 tona hrane, a u hladnovodnim uzgajalištima 948,81 tona. Kao glavna hrana u toplovodnim uzgajalištima upotrebljava se kukuruz i on je u ukupnoj količini utrošene hrane zastupljen s 56,43%, zatim po zastupljenosti dolazi pšenica 20,43%, krmne smjese (kao prehrana toplovodnih vrsta riba) i koncentrirana krmiva (kao prehrana hladnovodnih vrsta riba) 20,00%, ječam 4,92%, lijekovi, ljekoviti dodaci i vitamini 0,81%, te ostala hrana 7,43%.

Iz ovih podataka proizlazi već dobro poznata činjenica da se za prehranu toplovodnih vrsta riba rabi domaća hrana koja se proizvodi u Republici Hrvatskoj, a samim tim potiče se i osigurava otkup viškova proizvedenih žitarica na tim područjima gdje se obavlja uzgoj slatkovodne ribe. To nije slučaj pri uzgoju pastrva, pri kojem se u najvećoj mjeri rabi uvozna hrana.

Sirovine

Vrlo važna i neizbježna komponenta za poboljšanje uvjeta u proizvodnji slatkovodne ribe svakako su sirovine kao što su sve vrste gnojiva (umjetno i stajsko), vapno, dezinfekcijska sredstva i sredstva za čišćenje.

Tablica 4. Potrošene sirovine na objektima u 1999. godini
Table 4 Raw materials spent on objects in 1999

Redni broj	Vrsta sirovine	Ukupno (t)
1a.	Mineralna gnojiva	Miješana — kompleksna gnojiva 89,25
1b.		Dušična gnojiva 108,75
2.	Organska gnojiva	162,00
3.	Vapno	2.279,25
4.	Dezinfekcijska sredstva	3,52
5.	Sredstva za čišćenje	0,056
6.	Ostalo (kg)	47,38
	Ukupno (t)	2.690,21

Iz gornje tablice (tabl. 4) razvidno je da se od sirovina najviše upotrebljava vapno kao vrlo važno dezinfekcijsko sredstvo, a u ljetno vrijeme, kada vladaju visoke temperature i nedostatak vode (kao što je zabilježeno i u godini 1999.) dodaje se da bi se smanjila količina organske tvari i voda obogatila kisikom. Količine potrošenih organskih i mineralnih gnojiva gotovo su iste, ali ni približne onima koje su potrošene rekordne godine 1989. (ukupno 926 tona gnojiva).

ALATI

Sredstva bez kojih se ne može raditi u uzgajalištima, a koja su vezana za samu proizvodnju jesu čamci, razne vrste mreža i ostala pomoćna sredstva kao što su podmetači (sak, meredov), pumpe za vodu, sortirnice za ribu, posude za prijenos ribe (kible) i drugo.

Od osnovnih sredstava u godini 1999. ribnjačarstva i ribogojilišta imala su 218 čamaca, 74 izvanbrodska motora, 121 mreža za izlov, 57 sačmarica. Kao pomoćna sredstva spominjeno podmetače (sak, meredov) kojih prema dostavljenim podacima na uzgajalištima ima oko 70, posuda za prijenos riba (kibla) oko 30, te razne bazene, posude i ostalo.

REALIZACIJA NA DOMAĆEM I INOZEMNOM TRŽIŠTU

Smanjena proizvodnja slatkovodne ribe godine 1999. uzrokovala je, naravno, i smanjenju ukupnu financijsku realizaciju na tržištu. Ukupna je realizacija i jednih i drugih vrsta slatkovodnih riba na domaćem tržištu u godini 1999. bila oko 40.000.000,00 kuna.

Prema podacima Ministarstva financija, Carinske uprave, na inozemnom tržištu u godini 1999. prodane su 404 tone proizvedene slatkovodne ribe, i to isključivo toplovodnih vrsta riba. Najveće količine slatkovodne ribe prodaju se na talijanskom tržištu, nešto manje u Bosnu i Hercegovinu i u Njemačku. Zbog zasićenosti inozemnoga tržišta hladnovodnim vrstama riba mogućnost njihova plasmana nije moguća.

NOVČANI POTICAJI

U području slatkovodnog ribarstva odnosno dijela akvakulture, kao jedna od mjera za njihovo unapređivanje jest provedba odredaba Zakona o novčanim poticajima i naknadama u poljoprivredi i ribarstvu, te podzakonskih propisa donesenih na osnovi njega.

Tijekom godine 1997. isplata novčanih poticaja za uzgoj slatkovodne ribe odnosila se je samo na uzgoj dviju vrsta riba, i to šarana i pastrve, i uplaćeno je 3.167.096,07 kuna. Uzgoj šarana poticao se je s 2,00 kn/kg i te godine za njegov su uzgoj isplaćene 2.324.874,34 kune. Uzgoj pastrve poticao se je s 3,00 kn/kg i isplaćene su 842.221,73 kuna za njezin uzgoj.

U godini 1998. Zakon o novčanim poticajima i naknadama u poljoprivredi i ribarstvu, uz povećanje iznosa novčanog poticaja za uzgoj šarana na 3,00 kn/kg i pastrve na 5,00 kn/kg, regulira i poticanje uzgoja amura, tolstolobika s 3,00 kn/kg, te uzgoj smuđa i soma s 5,00 kn/kg. Tijekom godine 1998. za uzgoj slatkovodne ribe isplaćen je iznos od 5.623.957,01 kuna, što je 56,31% više nego godine 1997.

U godini 1999. iznos novčanog poticaja za uzgoj šarana, amura i tolstolobika povećan je na 3,30 kn/kg, a uzgoj pastrve, soma i smuđa potiče se s 5,00 kn/kg. U isto godini za uzgoj slatkovodne ribe isplaćene su 10.812.895,44 kuna, što je 292,90% više nego u početnoj, 1997. godini, odnosno 565,01% više u odnosu na godinu 1998.

Izmjenama i dopunama Zakonom o novčanim poticajima i naknadama u poljoprivredi i ribarstvu od 3. svibnja 2000. novčani poticaji za uzgoj šarana, amura i tolstolobika povećani su na 4,00 kn/kg, a za uzgoj pastrve, smuđa i soma na 6,00 kn/kg, te su u sustav poticaja uvedeni linjak i štuka čiji se uzgoj od spomenutog datuma potiče sa 6,00 kn/kg. Nova kategorija u sustavu poticaja jesu i poticaji za proizvode od slatkovodne ribe. Za njihovo je poticanje predviđeno 2,85 kn/kg. Navedena novčana poticajna sredstva, kao jedna od mjera agrarne politike, važan su čimbenik promicanja i održanja uzgoja slatkovodne ribe. Mnogim uzgajivačima ta sredstva omogućuju podmirenje osnovnih tekućih troškova proizvodnje.

Na osnovi porasta poticaja od godine 1997. do danas vidljiva je briga i razumijevanje tijela državne uprave (Uprave ribarstva) za ovu gospodarstvenu granu.

PROBLEMI U PROIZVODNJI

Problemi u uzgoju slatkovodne ribe ponavljaju se već niz godina. Razne analize koje su izradili članovi Grupacije akvakulture pri Hrvatskoj gospodarskoj komori pokazuju da troškovi poslovanja nadmašuju cijenu koju riba postiže na tržištu. Isplaćeni novčani poticaji zapravo održavaju tu proizvodnju, ali je nužno što hitnije riješiti i druge, dobro poznate probleme.

Jedan od najvećih problema jesu štete koje čine razne ihtiofagne — ribožderne vrste ptica, prije svega zaštićena vrsta veliki vranac ili kormoran. Problemi nastalih šteta od takvih vrsta ptica postaju ozbiljniji sredinom osamdesetih godina. Posljednjih godina u ribnjacima u Hrvatskoj broj se kormorana kretao između 30.000 i 40.000 jedinki. Računa se da svaka jedinka na dan konzumira 400–500 grama ribe, odnosno ukupno 10.500–14.000 kg ribe na dan ili 3.700 tona na godinu. Štete na ribama ne odnose se samo na izravno konzumirane ribe već i na one koje naknadno stradaju od ozljeda nanesenih oštrim kljunom. Ranjene ribe idealan su vektor za širenje bolesti. Kategorija riba koja je najugroženija jest jednogodišnji i dvogodišnji mlad, čime je šteta još veća jer je pojedena riba namijenjena za reprodukciju i nije postignut očekivani prirast. Činjenica da štete iznose od 15 do 40% planirane proizvodnje, ovisno o kategoriji ribe, dovoljno govori o ozbiljnosti problema, te se time dovodi u pitanje rentabilnost poslovanja.

Sljedeći je veliki problem u visokim vodnogospodarskim naknadama. Glede vodnogospodarskih naknada, uzgajivači slatkovodne ribe dužni su plaćati: slivnu vodnu naknadu, naknadu za uporabu voda te naknadu za koncesiju za uporabu voda. Prema izrađenim analizama, došlo se do rezultata da cjelokupno opterećenje iznosi 2,39 kn/kg, odnosno 18,39% veleprodajne cijene 1 kg konzumne ribe. Nije potrebno posebno isticati da je takvo opterećenje neprimjereno teškoj situaciji u kojoj se nalazi proizvodnja slatkovodne ribe. S tim je u vezi i problem koji je stalno prisutan i u porastu je, a to je kvaliteta i količina upusne vode.

Uz vodnogospodarske naknade, veliki su izdaci i za visoke veterinarske naknade.

Uz ove najveće probleme, i sama činjenica da se ta proizvodnja odvija na otvorenim vodenim površinama, dakle, podložna je vremenskim uvjetima, pa samim tim prisutna je i učestalost velikih šteta s te osnove (suša, poplava).

Na žalost, ovo nisu jedini problemi s kojima se suočavaju proizvođači, a koji izravno utječu na smanjenje proizvodnje, prinosa ili ostvarenog dobitka. Svi navedeni problemi povećavaju se zastarjelim i dotrajalim objektima i mehanizacijom te nedostatkom obrtnih sredstava za njihovu obnovu i popravak, nepostojanjem dugoročnih kredita za takvu specifičnu proizvodnju.

Prodaja i naplata prodane ribe postala je i veći problem od same proizvodnje. Uzgajivači slatkovodne ribe zbog nemogućnosti ulaganja većih novčanih sredstava u ispitivanju tržišta nastavljaju s klasičnim asortimanom u proizvodnim objektima koji se odražava lošom ponudom strukture ribe na tržištu. Tržište je neizbježno, pa je potrebna prilagodba uzgajivača kontinuiranim praćenjem zbivanja na njemu, te da tako postaju konkurentni u pogledu asortimana, količine, kvalitete i cijene ribe. Današnja proizvodna orijentacija

ribara u tržišnom načinu gospodarenja mora u budućnosti ustupiti mjesta marketinškoj orijentaciji. Takva orijentacija stavlja tržišne probleme u središte cjelokupne proizvodnje, odnosno cjelokupni proizvodni asortiman, njegova količina, kvaliteta, način i vrijeme prodaje podređeni su zahtjevima tržišta. Iz ovoga proizlazi da je kupac taj koji postavlja tržišne zahtjeve. Činjenica je da u Hrvatskoj takav način razmišljanja uzgajivača vrlo rijedak, uglavnom zbog nedovoljna ili nikakva istraživanja tržišta, te zbog već ustaljene i dobro poznate proizvodnje određenih vrsta riba.

Nužno je što žurnije provesti istraživanje tržišta, odnosno zahtjeva potrošača, i tada pristupiti promidžbi takvih, traženijih proizvoda. Na taj bi se način povećala potrošnja slatkovodne ribe, koja je u nas vrlo mala, a jedan od najvećih razloga tako niske potrošnje jest nedovoljna informiranost kupaca o proizvodima slatkovodnog ribarstva. Na žalost, do sada u nas ne postoji nikakva propaganda potrošnje slatkovodne ribe (Treer i sur., 1995.).

ZAKLJUČAK

Iz svega navedenog može se zaključiti sljedeće. Uzgajivači slatkovodne ribe unatoč teškoj situaciji u kojoj se nalaze, od samih temeljnih problema, odnosno od poteškoća u proizvodnji, ipak su uspjeli povećati proizvodnju u odnosu na početak 90-ih godina. Kada se ta ribe proizvede, potrebno ju je i prodati. Činjenica da pučanstvo Republike Hrvatske konzumira samo 1–1,5 kilograma slatkovodne ribe po stanovniku, te da je izvoz žive slatkovodne ribe ograničen različitim uvoznim barijerama zemalja, mnogo govori o teškoćama samog plasmana, odnosno prodaje uzgojene ribe, koji je postao veći problem od same proizvodnje.

Sve navedeno upozorava na tešku situaciju u uzgoju slatkovodne ribe. Da bi se ova gospodarstvena grana opet vratila na razinu svojih »najboljih godina« potrebna je još čvršća sprega svih ovlaštenih institucija, s jedne, i uzgajivača slatkovodne ribe, s druge strane. Samo tako uzgoj slatkovodne ribe ponovno će dobiti mjesto koje mu zaslužen pripada.

Summary

FRESHWATER FISH FARMING CONDITIONS IN 1999 AND THE PRODUCTION PLAN FOR 2000

Z. Homen, I. Jahutka*

One of the activities of the Ministry of Agriculture and Forestry, Fishery and Mediterranean Agriculture Directorate, i. e. Fishery Directorate to be more specific, is the monitoring of conditions in freshwater fish farming. The

objective of this work is to show conditions in freshwater fish farming during 1999. and to provide a production plan for 2000. It will also provide detailed insight into the present conditions in freshwater fish farming and into the production trends of this field. Regarding this issue, the »Questionnaire for the Monitoring of Conditions in Freshwater Fish Farming«, was sent to fish farmers around the country data was processed from 22 carp ponds and 13 trout ponds. Rough estimates of conditions were conducted for 2 fish farms, since they haven't yet returned the mandatory questionnaire, i. e. the necessary data.

This work features data on the number of employees in fish farms, as well as their qualifications, on the actual production and distribution of farmed freshwater fish, on the areas where production was conducted and on the overall yield. Fish food, raw materials, used tools and incentive funds paid were also taken into consideration. The difficulties faced in this branch of the economy are also indicated.

Compared to 1998, a slight decrease in the number of employees of freshwater fish farms has been recorded. The total number of employees in 1999 was 655, of which 555 were on carp ponds and 100 on trout ponds. Data on the qualifications of employees for 1999 show that most of them were unskilled workers, while highly skilled workers make up a minority in this work force.

The total production of freshwater in 1999. amounted to 6.185,51 tons. Of this amount 5.592,52 tons were warm-water fish species and 592,99 tons were cold-water fish species. Compared to 1998, production decreased by 4,89 percent.

Production for 2000 has been planned to increase by 22,15 percent, i. e. the production quantity is projected at 7.945,43 tons of the freshwater fish, of which 7.173,33 tons are warm-water fish species, and 772,10 tons are cold-water species. Carp farming is the most dominant and most significant production branch in both of the years mentioned.

Distribution of the produced freshwater fish was conducted as follows. The largest quantity of the produced fish was placed on the market through wholesale (48,51 percent). This was followed by the distribution of produced fish for reproduction purposes (plantation) which comprises 40,25 percent. Retail trade claimed 4,39 percent and personal use recorded (recreational fishing) 2,04 percent. Production losses due to diseases or other factors made up 4,81 percent of the overall production.

The overall areas of the fish farms in 1999 were 11.921.06 hectares. The actual production sites made up 9.782 hectares. Compared to 1998, the overall areas decreased for 5,84 percent, while the production sites were increased by 0,94 percent.

When taking into account the production areas and the achieved production for 1999, the fish production average for carp farming ponds was 632,63

kilograms per hectare. Of course, as we already highlighted this is the average, and according to the data provided, some fish farms achieved cost-effective production, i. e. a production of over 1.000 kilograms per hectare. In trout farming ponds, the fish production average amounted to 133,17 tons per hectare.

During 1999, 13.501,93 tons of fish food were used. Of this quantity, 12.553,13 tons were used in carp ponds and 948,81 tons in trout ponds. Naturally, corn is still most predominant food for carp species fish. As to the use of various raw materials, the overall amount used was 2.690,21 tons.

Among the fixed assets for 1999, there were 218 boats, 74 outboard engines, 121 landing nets, 57 scatter guns. Among the accessories there were mats (known in colloquial Croatian terms as *sak* and *meredov*), receptacle for fish transport (tubs), pumps, devices for fish sorting, etc...

The fish from carp ponds were placed on both domestic and international markets, while trout were placed exclusively on the domestic market. The total freshwater fish market realization amounted to over HRK 40.000.000,00 1999.

There is the provision of incentive funds for freshwater fish farming as one of the measures for the promotion of fishery activities and aquaculture in general. Pursuant to the Incentive Funds in Agriculture and Fishery Act, during 1999, the distributed incentive funds for the farming of freshwater fish amounted to HRK 10.812.895,44 which is a 56,01 percent increase in relation to 1998.

Key words: carp ponds, trout ponds, overall fish production, incentive funds

* Mr. sc. Zlatko Homen, Irena Jahutka, dipl. ing.; Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Uprava ribarstva i poljoprivrede Mediterana, Ulica grada Vukovara 78, 10000 Zagreb, tel. 01/610-62-08, faks 01/610-92-08

LITERATURA

Homen, Z., Jahutka, I., Mišura, A., Fuček, V., Suić, J. (1999) Slatkovodno ribarstvo Republike Hrvatske od godine 1995. do 1998. Ribarstvo 57, (3), 105–112.

Treer, T., Safner, R., Aničić, I., Lovrinov, M. (1995) Ribarstvo, Nakladni zavod Globus, Zagreb

*Primljeno 15. 6. 2000.
Prihvaćeno 10. 7. 2000.*

CM-EXPERT d.o.o. je tvrtka u privatnom vlasništvu, osnovana 1990. godine. Osnovno područje djelovanja uposlenih je **upravljanje projektima i poslovno savjetovanje**.

Poslovođstvo i članovi tvrtke stekli su radno iskustvo i znanje sudjelujući u ostvarenju većeg broja značajnih investicijskih projekata u Republici Hrvatskoj i inozemstvu.

Pristup tvrtke CM-EXPERT upravljanju projektima i poslovnom savjetovanju odlikuje se svestranim i temeljitim istraživanjem okruženja i uvjeta u kojima će nastati poslovni događaj, te uporabom i primjenom suvremenog, vrhunog software-a i računalne tehnologije.

Djelatnost poslovnog savjetovanja tvrtke uspješno ostvaruje na područjima:

- koncipiranje projekata (studije mogućnosti i ostvarivosti),
- definiranje projekata (tenderska dokumentacija, komparativne analize, ponude),
- realizacija projekata,
- upravljanja korporacijama (dugoročni strateški planovi, poslovni planovi, sanacije).

Između mnogo ostvarenih radova naše tvrtke, od njena osnutka do danas, ističemo:

Na području upravljanja projektima

- studija isplativosti projekta "Auto-cesta Zagreb-Macelj",
- studija isplativosti projekta "Auto-cesta Dragonja- Pula – Karfanar – Matuž",
- studija isplativosti projekta "Posavska autocesta Zagreb (Bregana) – Lipovac"
- revizija studije ostvarivosti projekta "Auto-cesta Rijeka – Zagreb", za naručitelja EBRD,
- plan uređenja "Posebnog ornitološkog rezervata Crna Mlaka",
- studija isplativosti i opsega djelatnosti projekta "Luka Vukovar",
- projekt "Ribnjaci Draganići",
- studija ostvarivosti projekta "Tvornica virusnih cjepiva i krvnih derivata", Zagreb
- studija ostvarivosti projekta "Centar za proizvodnju povrća i ukrasnog bilja u Plominskom zaljevu",
- studija ostvarivosti projekta "Uzgoj cvijeća korištenjem geotermalne energije", Blato – Zagreb,

Na području upravljanja korporacijama

- dugoročni strateški plan tvrtke "Elan", Begunje Republika Slovenija
- strateški i godišnji planovi i tržišna analiza tvrtke "Jadran – galenski laboratorij", Rijeka,
- dugoročni strateški plan i poslovni plan tvrtke "MGK-pack", Rijeka
- dugoročni strateški plan tvrtke "Croscos d.o.o.", Zagreb
- analiza tržišta tvrtke "Ylong Croatia d.d.", Pula
- strateška analiza i dugoročni plan tvrtke "Di Papuk d.d.", Pakrac
- analiza tržišta projekta " Tvornica virusnih cjepiva i krvnih derivata", Zagreb

U dobrom spoju vaših poduzetničkih zamisli i našeg iskustva u prikupljanju, obradi i vrednovanju svih sastavnica budućeg zajedničkog nam posla, zalog je ostvarenja vaših želja i pregruća, uzajamne koristi i općeg napretka naše domovine, Republike Hrvatske.

Obraćite nam se s povjerenjem, ne oklijevajući!

mr. Vítomir Luketa, d.i.g., direktor

Adresa: Trg bana J. Jelačića 3, Zagreb

TEL: +385 (1) 4816-195 4816-180
FAX: +385 (1) 4816-180

